

Koninklijke Bibliotheek

Prins Willem-Alexanderhof 5
Postbus 90407
2509 LK Den Haag

Telefoon
(070) 314 09 11

Fax
(070) 314 04 50

Website
www.kb.nl

Nota

Datum
15 december 2016

Gezamenlijk collectieplan: resultaten consultatieronde

Op 29 september 2016 bespraken VOB, SPN en KB in het netwerkoverleg een eerste concept van het gezamenlijk collectieplan. Dit concept werd positief ontvangen en besproken. Na een beperkte aanpassing werd op initiatief van de KB het aangepaste concept voorgelegd aan het openbaar bibliotheeknetwerk. Deze internetconsultatie werd aangekondigd op www.kb.nl/ob en op Biebtobieb, het kennisdelingsplatform voor de openbare bibliotheken. Van 27 oktober tot en met 11 november kon een reactie worden ingestuurd. De KB ontving in totaal 29 reacties namens 65 bibliotheken en 5 POI's, een alleszins bevredigende respons.

Merendeels zijn de reacties positief. Er is waardering van het geboden overzicht en de afspraken vormen een goed startpunt voor de uitvoering. Diverse bibliotheken willen bijdragen aan de verdere uitwerking en dringen aan op een voortvarende aanpak. Een deel van het commentaar is gedetailleerd of technisch van aard. Waar mogelijk en zinvol is dit type commentaar stilzwijgend verwerkt in het collectieplan.

Vanzelfsprekend is er ook kritisch commentaar. Zo vinden sommige bibliotheken dat het collectieplan onvoldoende aandacht heeft voor innovatie. Andere bibliotheken maken opmerkingen over de aard van het collectieplan dat volgens sommigen weinig richtinggevend is, terwijl het door anderen juist weer als te sturend wordt ervaren. Ook over het ambitieniveau lopen de meningen uiteen.

Op een aantal hoofdpunten wordt in deze nota nader ingegaan.

*Het gezamenlijk collectieplan als richtinggevend beleidskader
Diverse bibliotheken hebben opmerkingen gemaakt over de normatieve status van het collectieplan en de mate van richting geven dan wel ruimte laten.*

De Wsob ziet het gezamenlijk collectieplan als een gemeenschappelijk kader

voor de collectievorming. Op basis van een aantal algemene afspraken c.q. normen worden sectorbrede afstemming en een evenwichtige en efficiënte collectieopbouw mogelijk gemaakt. Het gaat om een kader van het bibliotheeknetwerk, zoals in de Wsob omschreven. Het is geen collectieplan van de KB. Het plan geeft richting via (proces)afspraken en normen, en laat bewust veel (inhoudelijke) ruimte. Dat is in overeenstemming met het karakter van de Wsob, die als netwerkwet meer richting en samenhang wil bewerkstelligen maar tegelijk ook veel ruimte biedt aan het gedecentraliseerde bibliotheekstelsel. Wel is voorzien in een 'over all' monitorende rol voor de KB (afpraak 20). Het is voor de hand liggend dat na formele vaststelling van het collectieplan in het netwerkoeverleg nadere afspraken worden gemaakt over de wijze waarop de KB deze monitorrol gaat invullen.

Het beleidsmatige karakter van het collectieplan heeft tot gevolg dat er bewust geen aandacht is voor de uitvoering. De uitvoeringsagenda die op basis van het plan wordt opgesteld, zal uiteraard wel aandacht hebben voor de operationele kant van de zaak en kan ook meer smart worden geformuleerd. De KB is inmiddels begonnen met de voorbereiding van deze agenda. Vertegenwoordigers van de bibliotheeksector zijn daarbij betrokken. Bij het opstellen van die agenda kan ook heel goed expertise van buiten de sector worden betrokken.

Als beleidskader respecteert het collectieplan de autonomie van de lokale bibliotheken. Daarom gaat het plan alleen op hoofdlijnen in op specifiek collectiemateriaal. Dat heeft er onder meer toe geleid dat een (niet problematische) collectie categorie als kranten en tijdschriften niet aan bod komt in het collectieplan. De uitvoeringsagenda biedt ruimte om meer en specifieker in te zoomen op het collectiemateriaal.

Ambitieniveau en aandacht voor innovatie

Een aantal bibliotheken heeft opmerkingen gemaakt over het in hun ogen beperkte ambitieniveau. Ook missen sommigen partijen een toekomstperspectief en aandacht voor collectie-innovatie.

In de inleiding van het collectieplan wordt stilgestaan bij het door VOB, SPN en KB beoogde ambitieniveau. Dit eerste plan wil de basis optimaliseren, zodat er sprake kan zijn van betere dienstverlening en meer klantwaarde, tegen beheersbare kosten. Daarnaast wil het collectieplan, binnen de mogelijkheden van een gedecentraliseerd bibliotheekstelsel, richting geven aan de verdere ontwikkelingen rond het collectiebeleid. Hierbij is het opportuun dat een voor de sector herkenbaar vertrekpunt in beeld wordt gebracht. Deze ambitie mag bescheiden lijken, de netwerkpartners zijn van mening dat op de genoemde punten nog veel te halen valt, zowel voor de klant als voor de bibliotheek. Het merendeel van de ontvangen reacties onderschrijft deze opvatting.

Dit betekent geenszins dat in de komende tijd geen ruimte bestaat voor collectie-innovatie. In het collectieplan wordt op diverse plaatsen niet zonder reden verwezen naar de onlangs bestuurlijk vastgestelde *Gezamenlijke innovatieagenda netwerk openbare bibliotheekvoorzieningen. Leidraad voor gezamenlijke innovatie in de periode 2016-2018*. De vierde prioriteit van deze agenda behelst de verandering en verbreding van de klassieke bibliotheek in het netwerk. 'Het bibliotheeknetwerk staat voor de uitdaging om de klassieke uitleenfunctie te veranderen en effectiever en efficiënter in te richten ("verandering"), om tijd en geld kunnen inzetten op nieuwe klantbehoeften en op de maatschappelijk-educatieve functie van de bibliotheek ("verbreding") (p.13). In het kader van deze agenda is er goede gelegenheid voor het ontwikkelen van een toekomstvisie op en innovatieve projecten rond de collectie. Het afgesproken financiële onderzoek naar de klassieke uitleenfunctie (afpraak 37 in het collectieplan) is bedoeld ter ondersteuning van de collectie-innovatie.

De realisatienormen van 95% en 99,9% en de 10% vervangingsnorm (afspraken 2, 4 en 14)

Vanzelfsprekend leiden deze concrete normen tot commentaar. Naast ondersteunend commentaar worden kanttekeningen geplaatst bij de haalbaar- en houdbaarheid van deze normen, onder meer vanwege de krimpende budgetten. Verder wijzen bibliotheken op het feit dat de 10% vervangingsnorm gold in het kader van de tweede ronde certificering maar niet meer voorkomt in het normenkader voor de nog lopende derde ronde.

De gehanteerde realisatienormen sluiten aan op de normen die voorkomen in de VOB-nota *Collectiebeleid: compleet, volledig en gelaagd* (2006). Verder zijn ze gebaseerd op de realisatiecijfers, zoals te zien in de overzichtsgrafiek in de paragraaf over IBL (hoofdstuk 3). Daaruit valt op te maken dat de bibliotheeksector reeds dicht tegen de gestelde normen aan zit. Sommige bibliotheken geven zelfs aan de genoemde normen nu al te realiseren. Uit recent onderzoek van de KB is gebleken dat 71% van de bibliotheekbezoekers plezier in lezen één van belangrijkste voordelen van de bibliotheek vindt.¹ Wil de openbare bibliotheek op dit vlak klantwaarde blijven leveren, dan zijn stevige realisatienormen met betrekking tot de klantvraag wenselijk. De krimpende budgetten, waar op veel plaatsen in het netwerk sprake van is, vormen daarbij uiteraard een complicerende factor. Juist om die reden neemt het collectieplan de bestaande budgettaire kaders als uitgangspunt. Na formele vaststelling van het gezamenlijk collectieplan is bestuurlijk overleg, onder meer vanwege dit aandachtspunt, gewenst.

¹ Marjolein Oomens, *De maatschappelijke waarde van openbare bibliotheken in Nederland*. Den Haag, 2015.

Terecht is opgemerkt dat de 10% vervangingsnorm geen deel meer uitmaakt van *Zichtbare waarde. Normenkader voor de 3^e ronde Certificeringsnorm Openbare Bibliotheken*. Dit kader bepaalt wel: 'aansluitend op het landelijk collectiebeleid, beschikt de bibliotheek over een actuele collectie die past bij de geformuleerde doelen en doelgroepen'. Om vrijblijvendheid te voorkomen en om die voor de klant zo belangrijke actualiteit van de collecties te borgen, komt een concrete norm van pas. Daarom wordt in het collectieplan de 10% norm bestendig.

In dit verband is het goed stil te staan bij de verhouding tussen het collectieplan en de certificeringsnormen. Het gezamenlijk collectieplan komt op grond van de Wsob tot stand komt en heeft daardoor een wettelijke basis. Het collectieplan is, na vaststelling door de KB, geldig voor het hele bibliotheeknetwerk: alle deelnemers worden geacht hun collectiebeleid op grond van dit kader te voeren. De certificeringsnormen vormen een instrument ten behoeve van de kwaliteitszorg, op basis van zelfregulering. De certificering is een uiterst waardevol instrument dat daarom in het kader van de wettelijke stelseltaken wordt ondersteund door de KB. Dat laat onverlet dat de certificering zelf een formele status ontbeert. Dat verschil in status hoeft niet problematisch te zijn. Door tijdige en goede afstemming kunnen het gezamenlijk collectieplan en de certificeringsnormen elkaar versterken.

Sancties

Wat als de vastgestelde normen en afspraken niet worden gehaald? Volgen er dan sancties?

In het algemeen deel van de Memorie van toelichting van de Wsob wordt opgemerkt dat het wetsvoorstel meer richting en samenwerking tot stand wil brengen, maar dat in de context van een decentraal bibliotheekstelsel wettelijk toezicht en sancties niet passend zijn. Dit geldt mutatis mutandis voor het gezamenlijk collectieplan dat op grond van deze wet tot stand komt. In het collectieplan is een stevige monitorrol voor de KB vastgelegd. Het ligt in de rede dat de KB de ontwikkelingen periodiek bespreekt met de netwerkpartners. Op basis van dit gesprek kunnen de partijen bepalen of interventies wenselijk zijn en hoe die zouden moeten plaatsvinden. Daarnaast verdient dit thema aandacht in het bestuurlijk overleg.